

VÝVOJ HOSPODÁŘSTVÍ

VY_62_INOVACE_FGZSV_PN_14

Sada: Ekonomie

Téma: ČSR 1945-1989

Autor: Mgr. Pavel Peňáz

Předmět: Základy společenských věd

Ročník: 3. ročník

Využití: Prezentace určená pro výklad a opakování

Anotace: Prezentace seznamuje s vývojem ekonomiky v ČSR v období 1945-1989

Gymnázium Vincence Makovského
se sportovními třídami Nové Město na Moravě

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Po 2. světové válce

- Hospodářská situace a vývoj
- nedostatek surovin, paliv ani elektrické energie; **hroutil se výroba**, vážlo **zásobování** → rozklad větší než po 1.SV
- v rámci programu **UNRRA** (RELIEF AND REHABILITATION ADMINISTRATION) dostalo ČSR pomoc ve výši 273 mil. USD (léky, potraviny, šaty, dopravní prostředky...)
- na základě **Benešových dekretů** konfiskace majetku kolaborantů a zrádců

- další **znárodňování** (klíčový velký průmysl, potravinářský průmysl, akciové banky a spořitelny, filmový průmysl)
- proti znárodnění se nestavila ani pravice (mnohé z podniků byly na pokraji bankrotu)
- znárodnění probíhalo za náhradu, ale převážně jen vlastníkům ze spojeneckých a neutrálních států
- **od 1946:** znárodněné podniky slučovány do větších celků („národní podniky“)
- současně proběhla také **pozemková reforma** (dotkla se jen Němců a zrádců) - rozsah: 1/3 území ČSR

- **měnová reforma** (sjednocení platidel, znovu zavedena koruna) → **konec 1945**: vstup do MMF a Světové banky
- státem **regulované ceny, přidělový systém**
- celková nálada ve společnosti i tehdejší ekonomické názory vedly k **plánování na celostátní úrovni**
- → plánování bylo součástí **Gottwaldova Budovatelského programu** (dvouletka: 1947-48)
- → zavedeny progresivní dávky z majetku a dávky z přírůstku majetku (v období války)
- → milionářská dávka a daň z přepychu (na některé výrobky 10 - 100%)
- → rozpočty **1946-48** deficitní, ale dvouletka **splněna**

Po roce 1948

- 25. února 1948 – komunistický převrat – vliv na ekonomiku
- přechod k centrálně plánovanému ekonomickému systému
- → centrální plán měl eliminovat tržní hospodářství a určovat prakticky všechny ekonomické procesy
- → **cíl**: zvýšit výrobu v těžkém průmyslu o 70% a ve stavebnictví o 130%
- SSSR ale požadovalo více, plán tedy upraven → **1950**: zvýšení v průmyslu o 133% a ve stavebnictví o 200%
- centrálně plánovaný systém vyžadoval **rozšíření administrativního aparátu**, postupovalo také znárodňování

- Československá vláda (na rozdíl od jiných) chtěla dosáhnout o naprostou **eliminaci soukromého vlastnictví**
- → v roce **1951** již prakticky (kromě zemědělství) neexistoval soukromý sektor (ani na vesnicích)
- souběžně probíhala **monopolizace ekonomiky**, která navázala na **slučování podniků** do větších celků
- → zemědělci byli nuceni se v rámci **kolektivizace** (ve vlnách - 1949/1953) začlenit do družstev → výsledek byl žalostný, až v roce **1965** překonalo zemědělství předválečnou úroveň produkce

- měnil se také charakter **průmyslu**: politická situace vedla k rozvoji těžkého a zbrojního průmyslu
- **změna orientace zahraničního obchodu**: z vyspělých ekonomik na ostatní lidově demokratické země
- celý proces re-orientace byl podpořen vznikem **Rady vzájemné hospodářské pomoci (1949)**
- → ČSR (jedna z mála vyspělých zemí východního bloku) byla nucena hrát roli strojírenské velmoci, vyrábět širokou škálu výrobků, poskytovat zdarma patenty a bezúročné úvěry ostatním
- **komerční banky** byly začleněny (1950) do **Státní banky československé** (monobanka)
- → ceny byly fixní a odtrženy od nákladů a světových cen (čas od času došlo k cenovým úpravám)

- hospodářské výsledky byly příznivé, ekonomika rostla v období **1950-1955** v průměru o 8,1% ročně
- poptávka převyšovala nabídku, což přispívalo k inflačním tendencím → **drastická měnová reforma (1953)**
- lidé přišli o většinu úspor, došlo ke zrušení přidělového systému, systému dvojích cen a zanikly také vázané vklady
- směna v poměru 1:5 – 1:50
-

- **ČTVRTÁ PĚTILETKA (1966 - 1970)**
- i ostatní centrálně plánované systémy se pokusily o reformy, ale ČSR bylo nejradikálnější
- v roce 1968 se diskuze přesunuly směrem k trhu
- ekonomické prvky **Pražského jara** nebyly zdaleka uskutečněny na základě uceleného projektu a nebyla známa cílová podoba mechanismu fungování ekonomiky
-
- členem reformního proudu a **hlavním představitelem Pražského jara** byl **Alexander Dubček** (1.tajemník UV KSČ)
- → snaha o „socialismus s lidskou tváří“
- → vedení SSSR bylo znepokojeno reformami, obávali se oslabení východního bloku (snaha zastavit/omezit změny)
- → po upozorněních bylo nakonec celé reformní hnutí označeno za kontrarevoluční
-

- hospodářské výsledky pětiletky byly z pohledu hospodářské růstu příznivé
- **Pražské jaro** bylo nakonec potlačeno „spřátelenými armádami“ invazí v srpnu 1968 → obrovská vlna emigrace

-
- nástup **Gustava Husáka** do čela **KSČ** (pokyn SSSR)
- začátek **normalizace** (proces potlačení politických a ekonomických reforem a návrat k předreformnímu kurzu)
 - spojeno s pronásledováním liberálních myšlenek, cenzurou, trvalou přítomností vošk SSSR, politickou strnulostí
- počátek 70.let označován jako **hospodářsky nejdravější období za celých 40 let socialistické ekonomiky**
- poměrně **vysoký růst**, ale **nevznikala nerovnováha** → pozitivní výsledky přetrvávaly až do poloviny 70.let
- v důsledku izolace od světové ekonomiky nezasáhly hospodářské problémy (kvůli ropné krizi) ČSR tak intenzivně
-

TUZEX

- **SEDMÁ PĚTILETKA (1981 - 1985)**
- hospodářství stagnovalo
- na druhou stranu ale komunistické vlády nepřipustily zásadní makroekonomické nerovnováhy a hospodářská politika byla obecně restriktivní
-
- **konec 80.let:** politické uvolnění v SSSR vedlo ke snahám o změny
-
- → **M. Gorbačov**
- - pokusy o změny, které vedly ke zlepšení fungování politického systému SSSR a k ukončení studené války, kterou vedl Sovětský svaz proti západním státům, zejména USA
- - důsledkem byl **konec vlády Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) a rozpad sovětského impéria**
- - Nobelova cena za mír (1990)
-
- ***glasnost*** (otevřenost politiky)
- ***perestrojka*** (přestavba systému) - skupina reformních ekonomických kroků, jejichž úkolem byla
 - restrukturalizace sovětské ekonomiky (navazovaly na ně změny k demokratizaci společnosti soustředěné v procesu ***glasnosti***)
-
- ***uskorenije*** (zrychlení ekonomického vývoje)
-
- českoslovenští představitelé s reformami otáleli, přesto byl v letech **1986 - 1987** vypracován nejambicióznější
 - program hospodářských reforem (z větší části měl však být realizován až v roce 1990)

